

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปฏิบัติราชการ เป็นการปฏิบัติงานราชการที่เป็นประโยชน์และความสุขแก่ประชาชน และสังคมส่วนรวม ตลอดจนเป็นงานที่พัฒนาประเทศชาติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การปกครอง ความสงบเรียบร้อย และความมั่นคง ถือเป็นงานที่มีเกียรติ และมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการปฏิบัติงานของพระราชาหรือพระมหากษัตริย์ซึ่งต้องสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน เนื่องจากพระราชาหรือพระมหากษัตริย์คือผู้ที่ประชาชนมอบอำนาจให้มาปกครองเพื่อให้ประชาชนพอใจ¹

งานราชการนั้นเป็นงานที่ยึดโยงอยู่กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และทรงงานราชการหรือปกครองบ้านเมืองโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักราชสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น ฉะนั้นข้าราชการผู้รับสนองงานราช การมาปฏิบัติต่างพระเนตรพระกรรณ เพื่อให้เกิด ประโยชน์สุขเป็นที่พึงพอใจแก่ประชาชน และพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การปกครอง จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องยึดหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติตนเองและในการปฏิบัติราชการ เพื่อให้เหมาะสมแก่ฐานะของข้าราชการที่รับสนองงานราชการจากพระมหากษัตริย์

ระบบราชการและงานราชการยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควรจะเป็น แม้ว่าจะได้รับการปฏิรูปครั้งใหญ่มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2545 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากโครงสร้างและวัฒนธรรมของระบบอุปถัมภ์ ข้าราชการจึงทำงานเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องโดยการทุจริตคอร์รัปชันและประพฤติมิชอบ โดยไม่คำนึงถึงการทำงานเพื่อประชาชน สังคม และประเทศชาติอันเป็นประโยชน์สาธารณะ จึงกลายเป็นผู้ที่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ ทั้งติดค่านิยมวัตถุนิยมและบริโภคนิยม แสวงหาวัตถุนิยมสนองความต้องการเกินฐานะจนเป็นสาเหตุหนึ่งของการทุจริตและประพฤติมิชอบ และขาดจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง เพราะมุ่งแต่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือผลประโยชน์ของพวกพ้อง

จากผลการวิจัยในอดีตพบว่า เรื่องเร่งด่วนมากมายที่ภาครัฐต้องปรับเปลี่ยน เช่น การปฏิบัติตัวของข้าราชการ และการบริการของภาครัฐ โดยประชาชนต้องการให้ข้าราชการ เลิกฉ้อราษฎร์บังหลวง ปฏิบัติราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตใจสาธารณะ บริการประชาชน

¹ ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร : สุเมธ รุจนเสรี, 2548), หน้า 20.

ด้วยวาจาสุภาพ ยิ้มแย้ม แจ่มใส² และจากบทวิเคราะห์ลักษณะอุปนิสัยของข้าราชการไทย พบว่ามีลักษณะอุปนิสัยหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ เช่น การยึดถือระบบอุปถัมภ์ การปกป้องผู้ใต้บังคับบัญชาในทางที่ผิด การทำงานแบบฉาบฉวยผิวเผิน ตบตา ไม่คำนึงถึงความคงทนถาวร การปิดความรับผิดชอบ การทุจริตคอร์รัปชัน ความเกียจคร้าน การขาดจิตสำนึกในการพัฒนาประเทศ การขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์³ เป็นต้น

อาจสรุปปัญหาของงานราชการและปัญหาของการปฏิบัติราชการดังกล่าวข้างต้นได้

3 ประการ คือ (1) ปัญหาตัวข้าราชการหรือพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ (2) ปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ และ (3) ปัญหางานราชการไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ และหากวิเคราะห์ ถึงรากฐานของปัญหาที่แท้จริง อาจสรุปได้ว่าปัญหาดังกล่าวเกิดจากรากเหง้าของธรรมชาติฝ่ายต่ำในตัวข้าราชการนั่นเอง ที่เป็นแรงขับเคลื่อนให้ข้าราชการใช้ร่างกาย วาจา จิตใจ ความคิด ความเพียร สติ สมาธิ ปัญญา ไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาของ รูป จิต และเจตสิก ที่ไม่ได้รับการพัฒนาแก้ไข การแก้ไขปัญหานี้ต้องอาศัยหลักธรรมในพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และสั่งสอนไว้

หลักธรรมที่ควรนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหของการปฏิบัติราชการดังกล่าวข้างต้นคือ หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพราะว่าเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติในหลักอริยสัจ 4 อันประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับแก้ปัญหาและพัฒนาโดยเน้นการแก้ไขที่สาเหตุของปัญหา ซึ่งโลกียมรรคเป็นหลักธรรมที่ใช้ได้ทั้งในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามทางกาย วาจา และจิตใจนั้นคือเป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรม และใช้ในการแก้ไขวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการให้ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบราชการ และหนังสือสั่งการต่างๆ โดยใช้ปัญญาเป็นเครื่องชี้แนะ รวมทั้งการแก้ไขปัญหางานราชการที่ไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล คุณภาพ และประหยัด ขจัดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและปัญหาอื่นๆ ทำให้ข้าราชการเป็นทั้งคนดีและคนเก่ง สามารถปฏิบัติราชการให้เกิดความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนได้พร้อมกับการเกิดความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การปกครอง ความสงบเรียบร้อยของสังคม และความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติได้อย่างแท้จริง ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 สำหรับการปฏิบัติราชการ

² ดุราลัยละเอียดใน จรวยพร ธรณินทร์ , การปฏิรูประบบราชการไทย : ข้อเสนอแนะเพื่อ ความสมบูรณ์ . [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.moe.go.th/main2/article/article_jarauwporn/article1.htm [2 ธ.ค. 2555]

³ ดุราลัยละเอียดใน วิรัช วิรัชนิภาวรรณ , “ วิเคราะห์ลักษณะอุปนิสัยของข้าราชการไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศและการปฏิรูประบบราชการ ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : viangchailaw.blogspot.com/2010/09/blog-post.html [12 พ.ย. 2555]

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาหลักอริยมรรคมีองค์ 8
- 1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาของการปฏิบัติราชการ
- 1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) ศึกษาหลักอริยมรรคมีองค์ 8
- 2) ศึกษาปัญหาของการปฏิบัติราชการ
- 3) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

1.3.2 ขอบเขตด้านข้อมูล

- 1) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ พระไตรปิฎก วิทยานิพนธ์ งานวิจัย ตำราวิชาการ บทความ หนังสือธรรมะ หนังสือและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของงานราชการและการปฏิบัติราชการจากกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายระเบียบข้าราชการพลเรือน กฎหมายว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประมวลจริยธรรม ข้าราชการพลเรือน เอกสารแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556 – 2561) เอกสารเกี่ยวกับระบบราชการและงานราชการ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต
- 3) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับพุทธศักราช 2554 หนังสือโพธิปักขิยธรรมประยุกต์ และเอกสารแนวความคิด 10 มิติ จากอินเทอร์เน็ต

1.4 ปัญหาที่ต้องการทราบ

- 1.4.1 ต้องการทราบหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ว่าเป็นอย่างไร
- 1.4.2 ต้องการทราบปัญหาของการปฏิบัติราชการว่าเป็นอย่างไร
- 1.4.3 ต้องการทราบแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการว่าเป็นอย่างไร

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 ราชการ หมายถึง การงานของพระเจ้าแผ่นดินหรือการงานของรัฐบาลที่มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร การปกครอง เพื่อความเจริญรุ่งเรือง ความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของประเทศชาติอย่างยั่งยืน

1.5.2 การปฏิบัตินิติราชการ หมายถึง การทำงานหรือการดำเนินงานราชการโดยข้าราชการ พร้อมกับการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ ปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ และปัญหางานราชการไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ โดยมีมุ่งหมายให้ข้าราชการมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติราชการถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบราชการ และหนังสือสั่งการต่างๆโดยใช้ปัญญาเป็นเครื่องชี้แนะ รวมทั้งงานราชการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งด้านประสิทธิผล ประสิทธิภาพ คุณภาพ เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

1.5.3 ข้าราชการ หมายถึง ข้าราชการพลเรือนซึ่งได้รับการบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2551 ให้รับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณในกระทรวง กรมฝ่ายพลเรือน รวมถึงลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคลากรที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งปฏิบัติงานราชการ

1.5.4 อริยมรรคมีองค์ 8 หมายถึง ทางอันประเสริฐมีองค์ 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ รวมถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8

1.5.5 โลภียมรรค หมายถึง อริยมรรคมีองค์ 8 ที่ยังเป็นสาสวะ เป็นระดับโลกียะ เป็นส่วนแห่งบุญความดีงาม ไม่รวมถึงบาปความชั่วร้ายต่างๆ

1.5.6 โลกุตรมรรค หมายถึง อริยมรรคมีองค์ 8 ที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ อยู่เหนือบาปบุญ นับแต่พระโสดาบันจนถึงพระอรหันต์

1.5.7 การประยุกต์ หมายถึง การนำความรู้ในเรื่องหลักอริยมรรคมีองค์ 8 มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหของการปฏิบัติราชการ เพื่อให้ข้าราชการปฏิบัติราชการอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบราชการ หนังสือสั่งการ ส่งผลให้งานราชการเกิดประสิทธิผล ประสิทธิภาพ คุณภาพ เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

1.5.8 มรรคสมังคี หมายถึง การที่ข้าราชการปฏิบัติตามองค์มรรคไปพร้อมกันได้ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้ง 8 องค์ เป็นเหตุให้มีพฤติกรรมถูกต้องทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ มีวิธีปฏิบัติราชการที่ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบราชการ และหนังสือสั่งการ ส่งผลให้งานราชการมีประสิทธิผล ประสิทธิภาพ คุณภาพ เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

1.6 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.6.1 ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า อิทัปปัจจยตา ⁴ นั้นแหละคือมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งก็คือ อริยมรรคมีองค์ 8 นั้นเอง แต่สำหรับผู้ที่ไม่ฉลาดมาก ทรงแสดงว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือ อิทัปปัจจยตา ปฏิจจนมูปาโทที่กล่าวว่า “ เมื่อสิ่งนี้ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้ๆ จึงเกิดขึ้น “ ประโยชน์ของการรู้อิทัปปัจจยตา คือ ใช้สำหรับการปฏิบัติชนิดที่ไม่ต้องเป็นทุกข์อีกต่อไป ความทุกข์และความดับทุกข์มันเป็นกฎเกณฑ์อันเดียวกันคือ อิทัปปัจจยตา

1.6.2 ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า หลักมัชฌิมาปฏิปทา ⁵ ใช้ได้กับกิจการและกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ที่เป็นประเภทวิธีการ เช่น ระบบแบบแผน หน้าที่การงานต่างๆ ย่อมมีความมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหา กำจัดทุกข์ ช่วยให้มีมนุษย์บรรลุความดีงามที่สูงขึ้นไป การกระทำที่ถูกต้องจะต้องกระทำด้วยความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของมันโดยมีสัมมาทิฐิหรือปัญญา จึงจะนับว่าเป็นการดำเนินตามแนวทางของมัชฌิมาปฏิปทา คฤหัสถ์ก็ตาม บรรพชิตก็ตาม ปฏิบัติชอบแล้ว ย่อมยังอายุธรรม (อริยมรรคมีองค์ 8) อันเป็นกุศลให้สำเร็จได้ มัชฌิมาปฏิปทานี้ใช้เป็นหลักปฏิบัติได้สำหรับคนทุกประเภททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และเป็นหลักธรรมที่สำเร็จประโยชน์แก่ทุกคนทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านทั่วหน้ากัน

1.6.3 พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการพัฒนามนุษย์ไว้ในหนังสือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ⁶ มีใจความว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการ (integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (holistic) กล่าวคือ องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และ มีดุลยภาพ (balanced) และต้องเริ่มที่การพัฒนามนุษย์ให้มีจริยธรรมเสียก่อน โดยแก้ปัญหาภิเษก 3 อย่างที่เป็นตัวขัดขวางจริยธรรม คือ ตัณหา มานะ ทิฐิ เพราะเมื่อมนุษย์มีจริยธรรม ก็สามารถจะปฏิบัติงานแก้ปัญหาต่างๆ ให้สำเร็จได้ จริยธรรมต้องมีทั้งในระดับบุคคล ระดับสังคม และระดับชาติ การพัฒนาให้มีจริยธรรมได้ก็ด้วยการศึกษาและปฏิบัติเพื่อขัดเกลาภิเษกอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ฝังลึกลงไปถึงรากฐานทางความคิดหรือภูมิปัญญา ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ แก้ไขปรับปรุงให้มีคุณธรรมจริยธรรม

⁴ พุทธทาสภิกขุ, **อิทัปปัจจยตา**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท ตาตาพับลิเคชั่น จำกัด , 2549), หน้า 11,29, 50-51, 58.

⁵ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ** พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552), หน้า 584.

⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **การพัฒนาที่ยั่งยืน**, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, 2549), หน้า 63-96.

และปัญญาได้โดยไม่จำเป็นต้องฝืนใจ แต่เป็นไปด้วยความพอใจและความสุข หากมีการฝึกฝนพัฒนาอย่างถูกต้อง มนุษย์สามารถจะเอาชนะธรรมชาติฝ่ายต่ำภายในตัวเองได้อย่างประเสริฐแท้จริงถึงที่สุด ยิ่งกว่าการเอาชนะธรรมชาติภายนอกซึ่งสร้างปัญหาแก่มนุษย์อย่างไม่จบสิ้น

1.6.4 พระราชนิพนธ์ วิจารณ์ (วิจารณ์) ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา⁷ มีใจความว่า แนวทางการพัฒนาที่ถูกทางและสมดุล คือการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาคนมนุษย์ โดยตรงซึ่งมีหลายประการ เช่น การพัฒนาตนเอง สังคม การปกครอง เป็นต้น

1.6.5 พระมหาพรสวรรค์ กิตติวิโร (จันโปรด) ได้กล่าวไว้ในบทความวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกฏศัลยกรรมบด 10 ประการ⁸ มีใจความว่า การพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มองมนุษย์ว่ามีควา มเป็นมนุษย์และมีจุดหมายของชีวิต คือ ความสุข ความมีอิสรภาพ ความดีงามของชีวิ ต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล การพัฒนามนุษย์ตามหลักกฏศัลยกรรมบด 10 ประการนั้น เป็นการพัฒนามนุษย์ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งร่างกาย วาจา และจิตใจ โดยมีธรรมะเป็นพื้นฐาน มี เป้าหมายในการแก้ปัญหาของมนุษย์ โดยมีรูปแบบการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาทั้งทางร่างกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ทุกระดับชั้น เพื่อให้บรรลุจุดหมายและประโยชน์ที่แท้จริงของชีวิต

1.6.6 พันตำรวจตรีหญิงนัยนา เกิดวิชัย วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2539 ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเรื่องบุญกับนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท⁹ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเรื่องวิธีการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุอันได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา เป็นความคิดที่มีฐานที่มาจากความเชื่อปฏิบัติเช่นเดียวกับความคิดเรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงนิพพานอันได้แก่อริยมรรคมีองค์ 8 หรือไตรสิกขา อ ศีล สมาธิ ปัญญา ส่วนความคิดเรื่องการให้ผลของบุญซึ่งเน้นการให้ผลที่เป็นความสุขทางโลกียะในชาติปัจจุบัน และการให้ผลต่อการเกิดใหม่ในชาติหน้าที่จะได้เกิดในสุคติเป็นมนุษย์หรือเทวดานั้น มิได้เป็น

⁷ พระราชนิพนธ์ วิจารณ์ (วิจารณ์) , “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 85

⁸ พระมหาพรสวรรค์ กิตติวิโร (จันโปรด) , “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกฏศัลยกรรมบด 10 ประการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2554), หน้า ก -ข

⁹ นัยนา เกิดวิชัย , “ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเรื่องบุญกับนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (ภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 136.

ความคิดที่ขัดแย้งกับความคิดเรื่องนิพพานอันเป็นภาวะที่พ้นไปจากการเวียนว่ายตายเกิดแต่อย่างใด เพราะเป็นหลักความจริงของกฎแห่งกรรมอันเป็นกฎธรรมชาติ บุญเป็นขั้นตอนหนึ่งของการเดินทางไปสู่พระนิพพาน เป็นสิ่งที่สนับสนุนส่งเสริมพระนิพพานได้ทางหนึ่ง

1.6.7 ดร.ฉาน ตรรกวิจารณ์ ได้กล่าวไว้ในบทความซึ่งเป็นข้อค้นพบจากการวิจัยเอกสารใน การทำคุณิพนธ์เรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ¹⁰ สรุปใจความได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธนั้นต้องใช้หลักอริยสัจ 4 และหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งหมายถึงการเข้าใจปัญหาของชีวิตที่จะต้องแก้ไขและใช้วิธีการแก้ไขที่ถูกต้อง ใช้หลักปัจเจกสมุปบา ท หรืออหิปปัจจยตา คือความเป็นเหตุปัจจัยที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ใช้หลักปรโตโฆสะ คือสภาพแวดล้อม หรือบริบทที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ กระบวนทัศน์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ มี 4 ประการ ได้แก่ (1) กระบวนทัศน์การพัฒนาเพื่อผลงานที่อยู่บนพื้นฐานของ จริยธรรม (Performance Paradigm) (2) กระบวนทัศน์การพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ที่อยู่บนพื้นฐานของ จริยธรรม (Learning Paradigm) (3) กระบวนทัศน์การพัฒนาในระดับโลกียธรรม (4) กระบวน ทัศน์การพัฒนาในระดับโลกุตระธรรม และเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ มี 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ประกอบสัมมาอาชีวะได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) เพื่อให้ทรัพยากร มนุษย์มีศีลธรรมจริยธรรม ทำงานอย่างมีความสุข มี สุขภาพจิตดี เป็นคนดีของสังคม (3) เพื่อให้ ทรัพยากรมนุษย์พัฒนาไปสู่ระดับอุดมคติตามหลักพุทธธรรมคือนิพพานซึ่งมีความสุขอย่างแท้จริงและ ยั่งยืนเพราะดับทุกข์ได้สิ้นเชิง

1.6.8 พระมหาวุฒิชัย (ว.วชิรเมธี) กล่าวว่า การเป็นข้าราชการที่ดีต้องเริ่มต้นด้วย การนำมรรค 8 มาเป็นธรรมประจำใจในการดำเนินชี วิตซึ่งประกอบด้วย (1) มีความตระหนักรู้ถึง ความสำคัญของการเป็นข้าราชการซึ่งเป็นผู้ทำงานต่างพระเนตรพระกรรณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนั้นทุกเรื่องที่คิด ทุกภารกิจที่ทำ ทุกคำที่พูดในฐานะข้าราชการ จะมีผลผูกพันถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู๋หัว (2) มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับงานที่ทำ (3) มีความ รับผิดชอบ (4) มีวิสัยทัศน์ (5) มีจิตสาธารณะ (6) มีความซื่อสัตย์สุจริตโปร่งใส (7) มีปัญญาใน การดำเนินชีวิต และ (8) มีความกล้าหาญทางจริยธรรม¹¹

¹⁰ ดร.ฉาน ตรรกวิจารณ์ , แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง [24 พ.ย.2555]

¹¹ อ่างใน กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมกาปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาของข้าราชการสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2553, หน้า 46 – 48.

1.6.9 ผศ.ดร.ดุจเดือน พันธ์มนาวิน กล่าวไว้ในบทสรุปสำหรับผู้บริหารของรายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ สรุปใจความได้ว่าจากการประมวลเอกสารงานวิจัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ปรากฏผลที่ชัดเจนว่า การพัฒนาประเทศต้องเกิดจากการปรับเปลี่ยนจิตใจและพฤติกรรม กรรรมจริยธรรมของคนรุ่นต่อไป ให้นั้นจริยธรรมในการจัดโครงการพัฒนาสังคมต่างๆให้มากยิ่งขึ้น ต้องส่งเสริมผู้ปฏิบัติงานให้มีปรัชญาและแนวทางปฏิบัติที่เน้นกระบวนการดำเนินงาน (process) อย่างมีจริยธรรมมากกว่าการเน้นที่ผลผลิต (product) ปลายทาง การประเมินผลงานของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการ ควรเน้นจริยธรรมมากกว่าจำนวนชิ้นงาน เพื่อให้เกิดนิสัยด้านจริยธรรมในการดำเนินงานและในการดำเนินชีวิตให้มากขึ้น และไม่เป็นการสนับสนุนผู้มีผลผลิตแต่ไร้จริยธรรม¹²

1.6.10 อนึ่ง ได้มีการศึกษาค่านิยมของข้าราชการไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชนบทพบว่า ข้าราชการไทยมีค่านิยมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา 7 ประการ¹³ ดังนี้

1) การใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบเพื่อแสวงหาประโยชน์ ซึ่งเป็นการทุจริตคอร์รัปชันอันเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ทั่วไปในระบบราชการไทย โดยเฉพาะในการพัฒนาชนบทเท่านั้น และเรื่องนี้เป็นข้อเท็จจริงไม่ต้องพิสูจน์กันแล้ว

2) การยึดถือระบบพวกพ้องในทางมิชอบ ระบบพวกพ้องก็คือระบบอุปถัมภ์ซึ่งก่อให้เกิดการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องในทางมิชอบ แทนที่จะเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม ก่อให้เกิดระบบเส้นสาย ทำลายระบบการบริหาร กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ทำลายงานราชการให้ล้มเหลว

3) การต้องการเป็นเจ้าของคนนายคน เพราะอาชีพรับราชการถือว่าการรับใช้พระเจ้าแผ่นดิน ทำให้ข้าราชการมีฐานะทางสังคมสูงและจัดได้ว่าเป็นชนชั้นปกครอง

4) การประจบสอพลอผู้บังคับบัญชา เพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการ ทำให้การปฏิบัติราชการเป็นไปเพื่อเอาใจผู้บังคับบัญชามากกว่าเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ

5) การชอบความสะดวกสบายและเกียจคร้าน ทำให้ข้าราชการขาดความเอาใจใส่ในหน้าที่ราชการและทำงานไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย มาทำงานสายแต่เลิกงานก่อนเวลา ส่งผลให้การปฏิบัติราชการเป็นไปอย่างล่าช้า ปิดความรับผิดชอบ เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการประชาชน

6) การเป็นปัจเจกชนนิยม ยึดถือตนเองเป็นหลัก ขาดระเบียบวินัย ไม่ประสานงาน ไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนากับหน่วยงานอื่นๆอย่างจริงจัง และไม่นิยมการ

¹² ผศ.ดร.ดุจเดือน พันธ์มนาวิน, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ (ทนุอดหนุนจาก ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน), 2550, หน้า (1) – (4)

¹³ วิรัช วิรัชนิการวรรณ, ค่านิยมของข้าราชการไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรี้นต้ง แฮ์ส.,2532),หน้า 23 – 35.

ทำงานเป็นกลุ่มหากไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทน ข้าราชการจะทำในสิ่งที่จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนโดยไม่สนใจว่าจะขัดแย้งกับหลักการหรือกฎหมายหรือไม่ ส่งเสริมให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการ

7) ความเป็นอนุรักษ์นิยม ทำให้ข้าราชการไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

อาจกล่าวได้ว่าค่านิยมดังกล่าวก็เป็นปัญหาเกี่ยวกับตัวข้าราชการหรือพฤติกรรมไม่ดีของข้าราชการเช่นกัน

สาเหตุของการเกิดค่านิยมดังกล่าวมี 2 ประการ คือ สาเหตุที่เกิดจากระบบภายในคือธรรมชาติที่ไม่ดีของมนุษย์ที่ขาดคุณธรรม มีความโลภ ความหลง เห็นแก่ตัว มีอคติ และสาเหตุที่เกิดจากระบบภายนอกคือสภาพแวดล้อมของระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม ทั้งสองสาเหตุมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้ และใช้วิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.7.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักอริยมรรคมีองค์ 8 หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 แล้ววิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ หาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอริยมรรคมีองค์ 8 หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8

1.7.2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับงานราชการ กฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติราชการ และหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ข้าราชการต้องถือปฏิบัติในการปฏิบัติราชการ แล้ววิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเหล่านั้น เพื่อค้นหาปัญหาของการปฏิบัติราชการ โดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย

1.7.3 นำหลักธรรมในข้อ 1.7.1 มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาตามข้อ 1.7.2 โดยศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ อธิบาย แสดงความคิดเห็นบนพื้นฐานของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา รวมทั้งหลักคุณธรรม จริยธรรมที่ข้าราชการต้องถือปฏิบัติ โดยใช้ความคิดนอกกรอบ ริเริ่มสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ ใน การประยุกต์หลักธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ แก้ปัญหาวิธีปฏิบัติราชการที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ แก้ปัญหางานราชการที่ไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ก ร เมือง การบริหาร การปกครอง โดยใช้ หลักการของไอน์สไตน์ที่ว่า “จินตนาการสำคัญกว่าความรู้” (Imagination is more important than knowledge)

1.7.4 นำผลดังกล่าวในข้อ 1.7.3 มาสร้างตัวแบบแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อแก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ

1.8 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1.8.1 ทำให้ทราบและเข้าใจหลักอริยมรรคมีองค์ 8
- 1.8.2 ทำให้ทราบและเข้าใจปัญหาของการปฏิบัติราชการ
- 1.8.3 ทำให้ทราบและเข้าใจแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อ
แก้ปัญหาของการปฏิบัติราชการ
- 1.8.4 ได้ผลการวิจัยไปใช้ในการปฏิบัติราชการ